

Hátizsákkal a Mecsekben

A tavalyi felejthetetlen zempléni túrát idén a Mecsekben próbálta felülmúlni a baráti társaság. Július 25-én kora hajnalban indultunk vonattal Tatabányáról. Budapesten majd Dombóváron szálltunk át, és Kárász községen keresztül értük el a hegység északi részét.

A Dunántúl délkeleti részén emelkedik az üledékes eredetű kőzetekből felépített Mecsek. Hatszáz négyzetkilométernyi terület keletről a Gerecsi-hát, délről a Pécsi-síkság, nyugatról a Somgyi-dombság, északról a Zselicség határolja. Öt- hatszáz méteres csúcsaival a Mecsek nem különösebben magas hegység, mégis, roppant bércként emelkedik síkvidéki környezeté fölé. E nagy szintkülönbség miatt a Budapest-Pécs vasút két hosszú alagúton, míg a hatos út két viadukton halad át a hegységen.

Az ürgének szomja okozta a vesztét

Trákok, majd illírek laktak ezen a területen a bronz- és vaskorban; utóbbi nép építette Pécestől északra a Jakab-hegyi földvárat. Az illíreket mai Franciaország területéről érkezett kelták váltották fel, akik jelentős gazdasági és kereskedelmi életet folytattak. Krisztus születése után kilenc évvel a rómaiak elfoglalták a Dunántúlt, és ez provincia lett a birodalom északkeleti határa. A jelentős utak metszéspontjában fejlődött kolóniává *Sopiana* (ezért Szopi!), a mai Pécs belvárosának délnyugati részén. A barbár támadások veszélye miatt Pannóniának két központja volt; a katonai *Aquincum* és a közigazgatási, kulturális és gazdasági centrum – *Sopiane*. A rómaiak négy évszázados uralmát féltucat barbár nép, majd az avarok korszaka követte. A honfoglalás után ez a vidék a Botond törzs birtokába került. Szent István alapította a pécsi püspökséget, amelynek első *pispeke* Bonipertus volt. A városban már az Árpád-korban vélhetőleg öt templomot (egyházat) emeltek, erre a település középkori latin (*Quinque Aeclesiae*), német (*Fünfkirchen*) és szláv átvételből kialakult magyar nevéből következtethetünk. A tatárjárás következményeként, Pécs és Pécsvárad után, a Mecsekben is számos kővár épült. I. (Nagy) Lajos [1342–82] Bonipertus egyházi iskoláját 1367-ben egyetemmé bővítette. (Magyar-

ország első egyetemi városa 1923-ban – Trianon után, a pozsonyi egyetem ideköltözésével – lett újra felsőoktatási központ.) A város középkori virágkorát Janus Pannonius (1434–72) püspöksége idején érte el. A török hódítás két évszázada után a Mecsek szinte teljesen elnéptelenedett. A lakatlan vidékre a XVIII. században német telepesek érkeztek, és mivel egy többen éltek, egészen a századfordulóig nem asszimilálódtak.

Amikor Kárász–Köblény vasúti megállóhelyről elindultunk a község felé, nem véletlenül támadt az az érzésünk, hogy a világ végén járunk. Keskeny és göröngyös volt az út, és öt kilométeren át egy teremtett lélekkel sem találkoztunk. Hátizsákkal, sátorostul baktatni déli hőségben – elsősztályú önkínzás.

Két órával később megérkeztünk Magyarereggyre. Egy csinos fogadó udvarán a tölgyek hús árnyéka hívogatott. Volt, aki megpihent, volt, aki itt indult igazán formába... A Völgység-patak mentén észak-déli irányban épült hosszú, egyutcás falucska legfőbb nevezetessége a déli hegytetőn emelkedő Mára-vár, amelyet azonban csak a község magasabb pontjairól láthatni. Természetesen nekünk is ez volt aznapi úticélunk, de előtte lehűtöttük felforrósodott hangulatunkat a közeli strandfürdő kicsi, ám annál népe-sebb medencéjében.

Mély, sötét erdőben kényelmes és szép turistaút vezetett fel a várhoz. A fák lombkoronája eltakarta a várva várt látványosságot, így a máig irtatlan kőfalakat csak a csúcs alatti tisztrásról pillantottuk meg. Mivel már erősen sötétedett, felvertük sátrainkat, és óvatos tábornász mellett költöttük el szerény vacsoránkat a magyar konzervipar halhatatlan dicsőségére... Másnap reggel sátorbontás után a vár meghódítására indultunk. Végül török módszerrel, „jó pénzért” vettük be a várat.

Ez a vár is, amint hazánkban rengeteg, a tatárjárás tapasztalatain okulva, a XIII. század második felében épült. 1316-ban Károly Róbert Bogár István részére adott ki adománylevelet, és ebben megerősítette – többek között – *Castrum Mare* birtokában. Később az egymás ellen harcoló Gunyafi, Becsei Töttös és Vesszős család birtokolta. A viszonyok csak 1505-ben rendeződtek, amikor Máré vára a Várday család birtokába jutott. A tulajdonos Várday István azonban méltóztatott a mohácsi csatában elhalálozni, így a vár akadálytalanul jutott a török kezébe. A hős Zrínyi ugyan 1561-ben visszafoglalta és a Várdayaknak visszaadta, de még ebben a században löporrobannás következtében megsérült, és amúgy sem számottevő hadi jelentőségét elvesztette. A műemléki felügyelet az 1950-es évek végén feltárta, konzerválta, és a belső épületekben állandó helytörténeti és a Mecsek élővilágát bemutató kiállítást, valamint turistaszállót rendezett be.

Maré vára ötszög alakú, falai általában két méter vastagságúak. Az északi oldalon palánkfal, a déli oldalon az egyetlen bástya, a keleti bejáratnál pedig örfülke védte.

A vár és a kiállítás megtekintése után, málháinkat hátunkra aggatva, elindultunk Óbányára. A tikkasztó hőség ellenére kellemes volt az út, amelyen számtalan kút (forrás) állított meg bennünket egy-egy kóstolóra. (A Mecsek rengeteg jó vízű forrással büszkélkedik.) A turistaút szépen nyomon követhető, nagyobb szintkülönbség sem lassí-

totta tempónkat. Az egyik patak hidjáról, odaérkezésünket észlelvén, egy gyönyörű sólyom emelkedett a magasba, és sértett vijjogással lebegett alább a völgybe. A hídon aztán tízóriáját is megpillantottuk: egy elég megviselt állapotban lévő ürgét. Az állatka vélhetőleg szomjúhozott, sietett a patakhoz, a ragadozó pedig ott várt leendő áldozatára.

A boltot zárva találtuk, tehát még nem volt két óra, és már megérkeztünk az egykor németajkú mészégetők, fazekasok és bográrok lakta településre, a mai csinos üdülőfaluba – Óbányára. „Kenyérért, tejért és dohányért kivártuk a sort”, majd a kései ebédet követően a társaság vállalkozó szellemű része az országúton továbbindult Mecseknádadsra. Nagyon kevés maradt a nádasdi várból, amely a falu és a hatos út fölél magasodó *Slossbergen* épült. Magát a XIII. századi kővárat egy sokkal korábbi (valószínűleg frank) földvár maradványaira építették. Tekintélyes méretű erődítmény lehetett, hossza 205, legnagyobb szélessége 36 méter, három méteres falakkal. Nem túl ismert, ezért nem túl érdekes történeténél sokkal érdekesebb az a *Szentek Legendájában* olvasható részlet, mely szerint 1022-ben két angol herceg érkezett Magyarországra, akik egyike elnyerte Szent István lányának kezét. Ebből a frigyből született – a legenda szerint a nádasdi várban – Szent Margit, Skócia királynője.

Sötétedett már, mire visszaértünk Óbányára. A pisztrángos tavak melletti sportpályán csaptuk fel tanyánkat. A társaság korán nyugovóra tért, hisz a másnapra tervezett út (a Mecsek legmagasabb csúcsán, a Zengőn keresztül Pécsváradra) a túra legnehezebb teljesítményének ígérkezett.

A pénzsóvár anyja és az Irgalmatlan nővérek

A Zengő nevének etimológiáját egy szomorú mesével magyarázza az itteni szájhagyomány. Persze „egyszer volt, hol nem volt”, valamelyik kis mecseki faluban élt egy

fiatal pár. Az áldás megérkezett, az apa megbetegedett, oszt meghalt, az ifjú anya magára maradt kicsinyével. Iszonyúan nélkülözött. Vasárnap reggel, a templomból kijövet, az angyal megsúgta neki, hogy egy hét múlva menjen ahhoz a hegyhez, amelynek a gyomrában mindenki egy kincsekkel teli barlangot gyanít, de ahol még nem járt senki. És lőn... A mise véget ért, a fiatalasszony, kicsinyével a karján, elindult. A hegy egyik sziklájánál várta az angyal. A szikla szétnyílt, a barlangban fénylett az arany. Az asszonyka már elindult befelé, de az angyal figyelmeztette, hogy ha a barlangból kijön, visszamenni már nem tud, csak egyszer szedheti meg magát.

Ám győzött a női kapzsiság! Kezében a sok kincssel, az anya nem tudta felemelni a fiát. Gondolta, kidobja a kincset, és visszamegy még egy kevésért. Ám amint az arany a földre esett, a sziklakapu a háta mögött csukódott össze... A szerencsétlen asszony még később is többször visszament a sziklához, de soha többé nem kapta vissza fiacskáját. Félőriúten bolyongott viskója és a hegy között a megváltó halálíg. A fák, az erdők pedig mérhetetlen fájdalmát visszhangozták. Ezért zeng a Zengő. Ha a szél belekap az ágakba, még ma is azt mondogatják, hogy az anya keresi kisgyermekét.

Szerdán reggel borús, párás reggelre ébredtünk, lógott az eső lába. A tervezettnél több idő telt el a sátorbontással, reggelivel. A jókora késésnek köszönhetően, mire végre elindultunk, az idő megjavult.

A kék jelzésen haladtunk Kisújbánya felé, annak a hegynek a völgyében, melynek tegnap az oldalán ereszkedtünk le Óbányára. Későbbi tapasztalataink alapján kijelenthetjük, hogy ez a három kilométeres szakasz volt utunk legszebb része. A bő vízü patakot – a köveken egyensúlyozva – hol jobbról, hol balról kerülgettük, az öles sziklákon moha zöldellett. A természet pompáját szemlélő vándorokat Kisújbánya lepusztult házai, elgazosodott kertjei térítették vissza a megszokott huszadik századvégi kerékvágásba.

Embert próbáló szuszogó után magas fennsíkra értünk, kilométeres körzetben jó munkát végzett az erdőgazdaság. Schol egy árnyékot adó fa, rézi a zeniten, a tarkónk égett; a Zengő sokkal messzibbnek tűnt. Jócskán elmúlt dél, mire Püspökszentlászlóra érkeztünk.

A Pécsváradtól északnyugatra, a Zengő túl oldalán alapított bencés perjelséget először a tolnai Máza XIII. századi határjárásában említik. A XVIII. század végén barokk modorban épült kastélyt a múlt század óta a pécsi püspök használta, nyári üdülőhelyként. Parkjában a század elején gyönyörű arborétumot alakítottak ki. A kastély a „nehéz időkben” a rendjüket veszített apácák számára idősök otthonává, 1956 után néhány hónapra Mindszenty József hercegprímás menedékhelyévé vált. A nővérek azóta itt, az erdők mélyén, távol a világtól, élnek csendes napjait, bár sok testvérük – a kicsiny temető azonos fejfáiból következtetve – már megtért teremtőjéhez. Gondnoknőjük kedvesen fogadott bennünket, a kápolnát és a délszaki virágokat külön figyelmünkbe ajánlotta.

Sajnos, mára csak nagyon kevés maradt az arborétum nevezetes szépségeiből. A kerti tavacskát, amelyen pár évtizede még tavrózsák pompáztak, belepte a békanyál. A növények nevét és származási helyét feltüntető táblák alig látszóttak ki a kaszálatlan fű alól, de felesleges lett volna a latin nevet betűznünk, mert maga a növény gyakran hiányzott mögüle. A park hajdani esti világítására csak a bitóként sorjázó rozsdás vasoszlopokból következtethettünk.

Régesrég elmúlt dél, megéhezett a társaság. Letelepedtünk a teraszon, lassan körbeért a konzervnyitó... És ekkor ránszakadt a mennykű...

Az egyik korhadt keretű ablak kivágódott az emeleten, majd egy ásatag vén perszóna rikoltott felénk, hogy *„azonnal hordják el innen az irhjukat (így!), mert ez nem turistaszálló, hanem idősök otthona”*.

Tulajdonképpen igaza volt. Csak a modor... Mit lehetett tenni?! Kisértőtünk a kapun és letelepedtünk a kápolna előtt, isten szent ege alatt – terítők az anyaföld.

Félóra múlva nekivágtunk az út legnehezebb részének. Nem zengett semmi, teljes szélcsendben kapaszkodtunk felfelé, embertelen volt a meredély. Az utolsó ötszáz métert valami félóra alatt daráltuk le, mire végre megpillantottuk Miklós vitéz várának maradványait és a betonhenger-kilátót.

Megmásztuk a Zengőt.

Miklós vitéz vára kicsiny, teljesen jelentéketelen erősség lehetett, meg sem említi a történelem. Se építésének, se pusztulásának idejét, de még a névadó birtokos személyét sem ismerjük. Nyolc-, tíz méter átmérőjű tornyának alapfalait és az ezt övező árok helyét fedezheti fel a figyelmes szemlélő.

A kilátóból tiszta időben gyönyörű, teljes panoráma tárul az utazó elé. A hegy lábánál Pécsvárad és Hosszúhetény, délnyugatra Pécs és a Misina-tető, nyugatra pedig Komló épületei látszanak. A tapasztalt turista tudja, hogy lejtőn lefelé gyakran rosszabb, mint felfelé... No, nem mintha visszakiváncoktunk volna, de mire Pécsváradra értünk, az aznapi húsz kilométer minden lépése ott fásult a térdünkben.

A „Mons Ferreus” (Vashegy, amit a Zengővel azonosíthatunk) lábánál 1015-ben Szent István alapított bencés apátságot. Ide telepedett le a lengyel meserítzi kolostor apátja, Ascherik, aki a királyi koronáért járt Rómában. A vár és az apátság a XII. században leégett. Egy évszázaddal később érte el legnagyobb történelmi jelentőségét: a váradi apát a királyi tanács tagja volt, míg a város két hetivásárt tarthatott: vasárnap és szerdán. 1357-ben Jordán apát palotát építtetett, majd utódja, Csöméni Imre külsőtornyos várat emelt. A török veszély hírére, mivel megerősítésére nem volt pénz, a várat – Martinuzzi Fráter utasítására – felrobbantották. Az épület mai formáját egy későbbi

tulajdonos, Zinzendorff Konrád kölni érsek 1729-ben elrendelt építkezése után nyerte el.

Csöndes hétköznapját mutatta a kisváros. A vármúzeum megtekintése után sürgősen egy nyitva tartó élelmiszerbolt után néztünk. „Üzemanagyöltés” után újabb három kilométer következett a Dombay tóhoz; ebben a mesterséges pocsolyában frissült fel a „Fürdeni tilos!” táblákra fittyet hányó társaság.

Csütörtökön reggel vonattal utaztunk Pécsre. A személyvonatra várva, a vasútbarát döbönt csodálattal szemlélte a Diósgyőrött 1909-ben gyártott, mai napig fővágányban fekvő síneket. Hogy az M 43 sorozatú „ipari hulladék” milyen tempóban haladt rajta, azt gondolom, nem kell részleteznem. Háromnegyed óra alatt ledarálta a huszonhárom kilométert.

Kényelmetlen érzés az utolsó két nap eseménytelenségét ismertetnem, az előző három sok érdekessége után. Pécssett a kibírhatatlan hőség szegte kedvünket, a szokásos múzeumok (Csontváry, Zsolnay) megtekintését követően a meleg elől a társaság egyik fele egy hangulatos pince borozóba, másik része a székesegyházba menekült. Utóbbiak szerencséjére éppen a zenei fesztivál zárókoncertjének főpróbáját tartották, Johannes Brahms Rekviemjének monumentális akkordjai töltötték be a szent csarnokot. Délután a Misina-tető TV-tornyaról visszaneztünk az eddig megtett útra, miközben a nyugati égbolton, amerre továbbindultunk, egyre sötétebb felhők tornyosultak. Zivatarban és jégesőben túljutottunk a Kis- és Nagy-Tubes hegyeken, majd az eső utáni párában naplementekor érkezünk Orfűre.

A pénteki napot eredetileg pihenőnek szántuk, a szombat hajnali hazautazás előtt, de az orfői Kis tó vízszínét, a strandfürdő árfekvését tapasztalva, terveinkben csalakoznunk kellett. Akkor még megdöböntő nyolcvan forintos diákbelpőt fizettünk egy olyan strandon, ahol jó érzésű ember nem teszi be a lábát a vízbe. Pedig ellentétben a

pécsváradi Dombay tóval, itt a fürdözést senki sem tiltotta. Az Orfűből kiábrándult turisták az árnyékban vegetáltak, míg jelen sorok szerzője a Pécsi tó túlsó partjára zarándokolt, Tekerés községbe, hogy megkeresse dédnagyapja, Hegyháti Alajos – Gánton, Kecskéden, később Környén tanító pedagógus – szülőházát. Mivel ekkorra anyagi kondíciónk is rendkívül megromlott, Abaligetre gyalogoltunk, és a késő délutáni személyvonattal hazaindultunk.

Július 25–29. között a Mecsekben gyalogszerrel összesen hatvannyolc kilométert túrázott (a képen balról jobbra): *Németh Ildikó, Magyarits Katalin, Salló Hajnalka* (plusz Fila kutya – a képről hiányoznak), *Fekete Balázs, Hegyi Csaba, Jancsák Csaba, Simó Balázs, Pataki Gábor, Wernsdörfer László, Dienes Jenő* és

Nagy Tamás

